

• KÜLTÜR •

DOĞAN KUBAN

Halk ve Parti

Partilerin seçimlerde aldığı oylar halkın eğilimlerini aydınlatsa bile kentleşememiş kırsal toplumun dünyadan haberi politik aşamada değil. 1950'de Demokrat Parti büyük bir çoğunlukla iktidara gelmişti. Adalet Partisi de iyi bir oy oranıyla kazanmıştı. CHP ise 1950'den bu yana zaten tek başına iktidara gelmedi. Burada iki de bir CHP'yi suçlayanların dayanaksız ve boş bir polemik yaptıklarını anımsatmak gerek.

Gerçek **devrimci dönem** Kurtuluş Savaşını izleyen 1923-1938 dönemidir. Atatürk dönemi bir Halk Partisi dönemi değil, Atatürk dönemidir. 1939-45 Dünya Savaşı ise dünyanın tarihte gördüğü ilk topyekûn savaştır. Savaş sonrası ise Türkiye ve dünyada Amerika'nın dünya egemenliğine oturma sürecidir. Kronolojik olarak birbirini izleyen, fakat elma ile armut gibi birbirlerinden çok farklı bu tarihi süreçleri, sanki dünyada sadece Türkiye varmış gibi tartışmak, çok cılız hatta budalaca bir tarih görüşüdür.

Sayısal olarak vurgulanması gereken bir olgu var. Demokrat parti gibi bir çoğunlukla hiçbir parti iktidara gelmedi. Başka bir deyişle, halkın 1950'deki tepkisi bir daha aynı şiddette görülmedi. Bunu 2. Dünya Savaşı'nın olağanüstü zor bir dönem olmasına bir tepki olarak görmek gerek belki; fakat kara cahil köylülükten politik olarak olgunlaşmaya yönelmiş gelişimin bir basamağı olarak görmek, daha doğru olabilir.

Kanımcı sorun, ülkenin bütün sorunları gibi, kontrol edemediğimiz büyüklüklerden ve değişme hızlarından kaynaklanıyor. Kırsal alandan inanılmaz bir hızla kentlere akan Anadolu halkının geçirdiği ekonomik, sosyal ve çevresel değişmelerinin, gelişme isteklerinin, gelecek hayallerinin ayrıntılı araştırmaları yapılabilir ve bunlara dayalı politikalar kurgulansaydı –bu bağlamda partilerin olduğu kadar üniversitelerin de büyük eksiklikleri var- toplumun davranışlarını daha iyi öğrenir, gelecek kurgularını daha iyi yapabiliriz. Halkın politik bilinci de o oranda gelişmiş olabilir.

KİME OY VERECEKSİN?

Halkın politik eğilimlerini saptamak olgusu **'kime oy vereceksin?'** ile sınırlanırsa bu yaklaşık bir bilgi verebilir. Fakat amaç bir seçimin nasıl sonuçlanacağını irdelemek yerine, toplumun oy verme istek ve iradesinin nasıl oluştuğunu saptamak olursa, çok daha ayrıntılı ve iyi kurgulanmış araştırma yöntemleri gerekiyor. Halkın çeşitli alanlardaki bilgilerinin genişliği ve derinliği konusunda bilgilenecek herhalde önemli bir temel oluşturacaktır.

Bizim halka Cumhuriyet ve devrimler hakkında bir şey sormak anlamsızdır. Çünkü değil halk, lise ve üniversite öğrencileri de bir şey bilmiyorlar. Halk, Türklüğünü futbol maçlarında anımsıyor. Fakat Türkiye tarihi konusunda bir şey bilmediği gibi, daha eski Türk tarihi konusunda da bir şey bilmiyor. Halk, Müslümanlığını biliyor. Pratiğini de yapıyor. İslam için fedakârlık yapar. Fakat İslam tarihi konusunda hiçbir şey bilmiyor. Kaldı ki birkaç klişe dışında İslamı da bilmiyor.

Halkı kışkırtmak için Osmanlılıktan söz etmek komiktir. Çünkü imparatorluğun yok olma süreci Yunan bağımsızlığından başlamış ve **Sevr**'de bitmiş yüz yıllık bir süreçtir. İmparatorluk başkenti işgal altında, ülkenin yarısı işgal edilmiş olarak sona erdi. 20. yüzyılda sa-

dece Osmanlı İmparatorluğu değil, dünyanın en büyük imparatorlukları da sona erdi.

Ne bunları konuşanlar Osmanlı İmparatorluğunu biliyor, ne de halk. Aslında bu topluma, aydını ve cahili ortak olarak sorulacak bir soru var: Osmanlı İmparatorluğu nasıl bir şeydi? Macaristan'daki Osmanlı'yı Şam'daki Osmanlı ile birleştiren neydi? İstanbullu Rum'la Mısırlı Kopt'u birleştiren neydi? Fatih'in üç baş veziri ve annesi neden Rumdu? Bunu tarih bilenler belki yanıtlayabilirler, fakat halk yanıtlayamaz. Çünkü ona hiçbir şekilde doğru bilgi ulaşmadı.

YAŞADIĞI DÖNEMİ BİLİYOR

Bu genel bilgisizlik ortamında toplumun bilinci sadece kendi yaşadığı döneme ilişkindir. Geldiği yörenin köyünü ya da kazasını, bir de İstanbul'u biliyor. Ne tarih biliyor. Ne de bugünün dünyasından ve coğrafyasından haberi var. **Demokrasiyi de oylama olarak** biliyor. Ona karşın sadece kendi tükettiği şeyleri değil, televizyon seyircisi olarak dünyanın tükettiklerini de biliyor. Kentleşememiş kırsal kökenli vatandaş, birçok şey bilmez de, dünyanın ne tükettiğini ve nasıl yaşadığını biliyor. Alışveriş merkezinde marka eşya almasa bile, onu alanları biliyor. Kendi otomobili yoksa bile, lüks otomobilleri biliyor. Eski bir apartmanın bodrum katında otursa bile gökdelenleri görüyor. Bundan elli yıl önce bu yoktu. Halkın cahilliği görsel cahillikle de bütünleşiyordu.

Bugün oldukça farklı bir durum var: Halk okuma yazma biliyor, belki gazete bile okuyor ama yine cahil. Hatta oranlarsak, bugün daha cahil. Çünkü öğrenilecek şeyler daha çok. Fakat görsel olarak eski kentlilerden de daha bilgili. Ulaşamadığı, fakat eliyle değdiği bir dünya var. Türkiye'de politika yüzde 70'i kentlerde yaşayan bu halk ile seçtikleri arasında bir alışverişe indirgenmiş.

Kentlere göç eden ve dünyanın kendine sunduğu teknolojinin ve yaşama konforunun kendine sunduğu olanakları gören az okumuş yığınlar, ister yönetici, ister yönetilen olsunlar, bunlara sahip olmak için sabırsızdılar. Bunlara sahip olmanın tek yolu para

kazanmaktı. Batı dünyasında ortaçağdan başlayan kent kültürünün kentsel davranış, insana saygı, belediye örgütlenmesi, tarihi çevreye sahip çıkmak gibi özelliklerine hiçbir şekilde sahip olmayan kırsal kökenli halk kente gelince, **ilk aşamada gecekondular, ikinci aşamada apartman, üçüncü aşamada gökdelen** yaptı. Yapılaşmanın son iki aşamasında bunlara otomobili de kattı. Farkına varmadan büyük kentlerin cenderesine girdi. Ama sosyal ve entelektüel olarak örgütlenemedi.

Geçmiş çevre ile zıtlaşan bu hızlı sayısal büyüme toplumun gereksindiği sağlık ve eğitim yapılarının da kent içine serpilmesini beraberinde getirdi. Böylece yüksek apartman, gökdelen, hastane, üniversite ve alışveriş merkezleri yeni, kentlerin fizyonomisini yarattı. Ne var ki tüketim arzularını çoşturan bu görsellik toplumun dışarıdan ithal ettiği, fakat gerçekte sahip olmadığı bir dünyanın karagöz perdesidir.

TARIMSAL YAPININ ÇÖKMESİ

Toplumun can alıcı sorunları da bu noktada başlıyor. Kente akan halk, tarımsal yapının çökmesine neden oldu. Kuşkusuz bunun nedenleri sadece göç olması bile, sonuçta **tarımsal üretimden uzaklaşmış bir kırsal kültürlü halk** var. Bu halkın oluşturduğu toplum çağdaş dünyanın toplumu olamadı. Çünkü çağdaş yaşam uzmanlaşma (specialization) gerektiriyor. Çağdaş, Amerika'da, Avrupa'da, Japonya'da uzmanlaşmış toplumların yarattığı ortam ve mal. İthal süreci Türk toplumunun uzmanlaşmasını engelliyor. Politik yaşamın aldığı şekil uzmanı dışlıyor. Mimarın yerine müteahhit, plancının yerine belediye meclisi ve belediye başkanı, üniversite yerine YÖK geçti. **Başarının göstergesi para olunca** politikacının elini kimse tutamadı. Bugün bizde sanayileşmiş ülkelerin performansını gerçekleştirecek uzman çok az yetişiyor. Toplum yarım adamla yetiniyor.

Bunu sonunun ne olacağını anlatan bir gerçek hikâye var: Atom bombasını Almanya'dan önce Amerika yaptı. Hitler Almanya'sı yok oldu. Bu başarının nasıl bir bilimsel ve teknolojik birikim, örgütlenme ve çok sayıda büyük bilim adamı (yani üstün uzman) üzerine kurulduğunu anımsamak ve öğrenmek gerek. Dünya bunu öğrendi. Fakat biz öğrenemedik. Ne var ki uzmanı dışlayan bir gelecek olmayacak.

Tayfun Akgül

